

Maidar Oleaga, Gasteizko Oihaneder Euskararen Etxean «Iragan gunea. Berlin» filma aurkeztu baino lehen. Juanan RUIZ | ARGAZKI PRESS

infraganti MAIDER OLEAGA

Gaztetan aktorea izan nahi zuen, baina zinema aktoreak baino gehiago dela konturatu zenean, asmo hura baztertu eta zuzendaritzari eta gidoigintzari heldu zien. «Iragan gunea. Berlin» filma egin ondoren, aspaldiko proiektu bat bukatzeko asmoa du Elbira Zipitriaren arrastoari jarraituta: «IRA 26-2», dokumentalaren eta fikzioaren arteko lana.

Bilbotarrak nahi duten lekuan jaiotzen omen dira. Hala izatera, Maidar Oleaga ere bai, baina polemikazalea izan ez, nonbait, eta Bilbon bertan jaiotzea erabaki zuen. Hala ere, Gasteizen bizi izan da hiruzpalau urte zituenetik Iruñera unibertsitate ikasketak egitera joan zen arte. Lauzprobost urte Madrilén eta zazpi Mexikon eman ostean, Donostia-ra jo zuen eta hantxe bizi da egun. GAUR8k Gasteizen topatu

du, ordea. Bertan bizi dira haren gurasoak, Jesus eta Esther, dagoeneko erretiroa hartuta, 70eko hamarkadaren bukaeran Haiztogile kalean Anboto Oleagarena taberna eta ondoren Oleaga jatetxea zabaldu zituztenak. Maidarren anaia Hasier ere, konpositore eta bateria jotzailea, sobera ezaguna da. Hainbat disko argitaratu eta talde eta abeslari handi ugarirekin jo eta grabatu izan du.

Alde zaharrean elkartu gara, 16:30ean, bertan dagoen Oihaneder Euskararen Etxean “Iragan gunea. Berlin” bere azken

filma emango baitute iluntzean, Maiderrekin berak aurkeztuta. Filma, iazko Donostiako Zinemaldirako hautatua, ETBk proposatuta egin zuen. 2016an Jose Antonio Agirreren Gobernua sortu zeneko 80. urteurrena zela eta, lehendakariak Ameriketara idatzi zuen “Gerniketik New Yorkera Berlinetik pasatuz” laneko lau hiririk garrantzitsuetan dokumental bana filmatzea erabaki zuen ETBk: Gernikan, Parisen, New Yorken... «eta niri egokitu zitzaidan Berlinen», dio Maiderrekin. «Bakardadea, leku arrotzera

ohitzea, migrante edo eta iheslari gisa bizitzea zer den» erakutsi nahi izan du. «Agirrek hiru hila-bete eta erdi eman zituen Berlinen, Bigarren Mundu Gerra betebetean, identitate faltarekin, Ameriketara eramango zuen barkuaren zain. Ez zekien alemanez, familia Belgikan zuen... eta, egoera horretan, egunkari bat idatzi zuen», kontatu du. Egunkari hori irakurri eta esanguratsuak irudituz zitzaidakion gauzak barneratu zituen Maiderrekin; esate baterako, Agirrek maiz aipatzen duen bakardadea edo itxaronaldiko ezinegonak Siriako errefuxiatu bat, Alemanian denbora luze daraman Kurdistango emakume bat eta bi euskaldun dira. «Atzerritarrak, iheslariak, Agirre Berlinen izan zen bezala».

ETBren proposamena jaso zuenerako, baina, ibilbide oparoa egin zuen Oleagak. Besteak beste, “Sarah” (2001), “Amaren ideia” (2010), “Sitios prestados al aire” (2011) eta “Esperanza” (2012) dokumental eta fikzio lanak egin ditu. Berak zuzendutako film guztien gidoilaria da, eta, horrez gain, beste batzuentzako gidoi ugari ere egin ditu.

BETIKO GAIA: IDENTITATEA

Maidarren lanak gai bertsuaren gainekoak dira beti, identitatearen gainekoak, hain zuzen. «Naziotasuna ez ezik, emakumea izatea ere, esate baterako, horixe da eta». Ikuspuntu feministak sekulako buelta ematen dio guztiari, eta horretaz nola konturatu zen gogoratu du.

2012an elikadura subiranotasunaren gaineko erreportaje bat egitera joan zen Boliviako inguru menditsu batera, hirietatik urrun. Han antzinako bizimodua topatu eta bertako indigena kitzuen gaineko erreportajea egin zuen. Ondoren, Esperanza topatu zuen, gaztelaniaz egiten ez zuen neskatala, eta film labur bat egitea erabaki zuen. Boliviatik itzultita, film hura egiteko grabatu zuen materialaren aurrean jarzteak gogoeta asko eragin zizkion, «galdera potoloak sortarazi zizkidan Boliviako esperientziak, kameraren botereaz, nire begirada etnozentrikoaz, emakume-

az...». Zazpi minutuko film laburra da; hala ere, ikaragarri kostatu omen zitzaion muntatzea. Boliviara itzultzea pentsatu zuen, emakume indigenen esperientziaz dokumental luzeago bat egiteko, eta, hartarako dosierra prestatzen ari zela, bere buruari galdetu omen zion: «Nor naiz ni hara joateko, hemen emakumea izateaz hausnartu gabe?».

Garai hartan Ikasketa Feministak masterra topatu zuen EHUn, eta oso interesgarria gertatu zitzaion; izan ere, hortik abiatuta emakumearen eta migrazioaren inguruko tesina bat egin zuen. «Azken batez, hor nire betiko gaiak agertu ziren: migrazioa, atzerritarrak, emakumea, identitatea. Errealitatearen irakurketa bat eman digute. Munduaren gaineko iritzi propioak izaten ditugu, baina beti gure kulturak eta hazi garen gizarteak baldintzatutak, eta hori zalantzan jartzea funtsezkoa da. Buruan ditugun dogma batzuk zalantzan jartzeko balio izan zidan master horrek, errealitatearen ikuspuntu desberdinak ikusi eta ulertzeko. Hausnarketa erruz egin behar dugu», dio benazki.

Gaztetatik zuen Mainerrek zinemarako grina, Hollywoodeko zinema klasikoarekin «liluraturata», aktorea izan nahi zuen, horregatik joan zen Iruñera Ikusentzunezko Komunikazioa ikastera. Telebista eta irratiko kazetaritzaz gainera, zinemari lotutako hainbat irakasgai zituen, eta, zinema aktoreak baino askoz gehiago dela ikusita, aktore izateko asmoa baztertzan hasi zen.

Karrera bukatutakoan Madrilgo ECAM zine eta ikus-entzunezkoen eskolan zenbait proba egin eta hartu egin zuten. Bertan Zuzendaritza ikasi zuen. Ondoren, denboralditxo bat eman zuen Madrilen, baina «gogaitu» egin zen, «etapa bat erre nuen». Eta 2002an Euskal Herrira itzultzea erabaki zuen. Lagunek burutik al zegoen galdetu omen zioten, zinema han egiten zela esanez. Eta, zer diren gauzak, luze gabe Koldo Zuazua ekoizleak deitu zion. «Oso ona da Zuazua», dio jarraitu baino lehen. Film bat ekoizten ari zen: «Euskal pilota. Larrua harriaren kon-

«Nor naiz ni? Nongoa naiz? Hemengoa, hangoa...?». Juanan RUIZ | ARGAZKI PRESS

tra». Sekulako ilusioa eman zion ekoizle donostiarraren deiak. Denetarik egin zuen, hasieran elkarriketatzeko jendea bilatu –euskarazko elkarriketak berak egin zituen–, pertsonaien gaineko informazioa bildu, dokumentazio eta edizio lanak... Askok ikasi zuen, nahiz eta «gogorra ere» izan zen. «Gaia ez zen erraza». Eta Julio Medemen auzardia goraiatu du, «berak bazuen izen bat, prestigio bat zinemagile bezala; hala ere, egin behar zuela uste zuen».

Denboraldi bat ETBn gidoilari eman ostean, Mexikora joan zen, hilabetez. Eta hilabeteko egonaldia zazpi urtez luzatu zitzaion. Denetariko lanak egin zituen han: zuzendari laguntzaile, publizista, gidoilari edo *script doctor* (gidoiak irakurri eta balorazioa egin). Besteak beste, Mel Gibsonen «Apocalypse» filmean parte hartu zuen, zuzendari laguntzailearen taldean. Eta han zela berak film bat egiteko aukera iritsi zitzaion. Oso bitarteko gutxi bazituen ere, istorio bat

zuen, film bihurtu zuena: «Amaren ideia», Euskal Herritik Mexikora umetan eramandako bi emakume eta gizon baten lekukotasunak jasotzen dituen. «Nor naiz ni? Nongoa naiz, hemengoa, hangoa...?» bezalako gogoetak jorratzen ditu, Mainerrek berak urte haietan –«nire egoerak haienarekin zerikusirik ez zuen arren»– bere buruari egin izan zizkion galderak. Horregatik, uste du «Amaren ideia» identitate gatazka horrekiko identifikazioa dela.

ELBIRA ZIPITRIA

«Iragan gunea. Berlin» egitea proposatu ziotenean, duela lau bat urte hasitako proiektua utzi behar izan zuen, «IRA 26-2». Eta orain hari ekin behar dio betebeteen. Ira Elbira Zipitriaren izengoitia da, «26» haren etxeko atariaren zenbakia eta «2», bizi zen solairua.

Duela bospasei urte gidoilari lan bat eskaini zioten Donostian, eta, lagun baten laguntzaz, etxe bat topatu zuen, jabeek «konfiantzazko norbaiti» alokatu nahi

«Boliviako neskabila kitxua baten gaineko film laburra egiteak galdera potoloak sortarazi zizkidan: kameraren botereaz, nire begirada etnozentrikoaz, emakumeaz...»

«IRA 262» filma bilaketa baten emaitza izango da. Izan ere, Elbira Zipitria nor zen jakiteko bilaketa ez ezik, bilaketa zinematografikoa ere izango da, hori guztia nola kontatu asmatzeko

bat bakarrik: «Niri interesatzen zaidana pertsonak dira. Nor zen pertsona hura, zerk mugitzen zuen, zein ziren haren kezkak, minak... dena. Eta Elbira Zipitria, hasteko, emakumea zen». Ez dago haren gaineko informazio asko; beraz, ibilbide luzea egin du Mainerrek «haren aztarnak jarraitzen, aztarnak, hemen gauzatxo bat topatu eta hari tiraka, hor beste bat...».

Orain filma egiten hasiko da, baina ez omen daki zer-nolako filma izango den, bilaketa bat izaten jarraituko baitu. Elbira nor zen jakiteko bilaketa ez ezik, bilaketa zinematografikoa ere izango baita, hori guztia nola kontatu asmatzeko. «Eta gustatzen zait hori, zeren, orain, adibidez, Berlingo esperientzia asko gozatu dut film hori egiten, esplorazio bat zelako. Hara joan, bilatu, begiratu, beti gauzei sakonago begiratu, eta pentsatu nola grabatu».

Dokumentala ala fikzioa izango den galdetuta, «tarteko zer edo zer» erantzun du. «Ez da epokako filma izango. Niretzat fikzioaren eta dokumentalaren arteko mugak lausoak dira. Azken batean, egiazko pertsonaia baten inguruan berba egingo dut. Baina, aldi berean, hilda dago, eta memoriarekin jolastu behar dut, eta nire irudimenarekin, eta hor fikzioa sartzen da. Ez da fikziozko film ortodoxoa izango, baina ezta dokumental ortodoxoa ere». Ez du datarik finkatu, baina aurtan bukatzea espero du, filmazioa eta produkzioa bai behintzat. «IRA 26-2' lanarekin zerbait berezia sortu da, eta, grina hori desagertzen bada, filma desagertuko da, denbora gehiegi pasatzen bada».

Maidar Oleaga, aktore izan nahi zuen neskato hura, zinema zuzendari heldua da gaur egun. Kontalari aparta eta solaskide ezin atseginagoa. •

Xabier Izaga Gonzalez